

Pohjois-Karjalan eläinlääkintähuoltopalvelut – selvitys alueen palvelutarpeesta ja suunnitelma tarjottavasta palveluvalikoimasta 1.1.2026 alkaen

1. Taustaa

Eläinlääkintähuoltolain 283/2023 6 §:n mukaan järjestäjän on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta.

Järjestämisvastuun laajuus määräytyy alueellisten tarpeiden perusteella (283/2023 9 §). Eläinlääkintähuoltolain 8 §:ssä luetellut perustoimenpiteet tulee järjestää vähintään tuotantoeläimille, lisäksi kiireellinen eläinlääkäriapu eli päivystys tulee järjestää kaikille eläimille. Järjestäjän tulee huolehtia, että järjestämisvastuuseen kuuluvia eläinlääkäripalveluja on saatavilla arkipäivisin ainakin virka-aikaan kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä ja kiireellinen eläinlääkäriapu on järjestettävä myös virka-ajan ulkopuolella (283/2023 10 §). Muut 8 §:n mukaiset palvelut kuuluvat järjestämisvastuuseen siltä osin kuin niiden järjestäminen on tarpeen palvelujen riittävän ja kohtuuhintaisen saatavuuden sekä muiden järjestäjälle laissa säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoidon turvaamiseksi. Palvelujen mitoituksessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien alueella tarjoamat palvelut. Järjestäjä voi tuottaa palvelut itse tai tehdä sopimuksen palvelujen tuottamisesta yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa, mutta järjestäjän tulee huolehtia, että sopimuksen tekeminen ei vaaranna järjestäjän laissa säädettyjen tehtävien asianmukaista hoitamista (283/2023 12 §).

Tuotettavia eläinlääkäripalveluja varten on oltava asianmukaiset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon alueella pidettävien kotieläinten lajit ja lukumäärät sekä suunnitelma järjestettävistä palveluista (283/2023 13 §). Eläinlääkäripalvelujen on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia sekä sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää (283/2023 13 §).

Jos järjestäjä järjestää muita kuin 8 §:ssä lueteltuja peruseläinlääkintäpalveluita, saa kunnaneläinlääkäri periä tarjoamistaan palveluista korvauksen ja järjestäjän tulee periä sen lisäksi tuleva osuus palvelun asiakashinnasta maksuna (283/2023 17 §). Kuntalaissa säädetään velvollisuudesta hinnoitella kilpailutilanteessa markkinoilla tarjottavat palvelut markkinaperusteisesti ja kilpailulaissa säädetään velvollisuudesta pitää tällaisesta toiminnasta erillistä kirjanpitoa. Näihin täydentäviin palveluihin ei sovelleta muualla laissa säädettyä velvollisuutta antaa kilpailutilanteessa markkinoilla harjoitettava toiminta osakeyhtiön tai yhdistyksen hoidettavaksi. Poikkeus yhtiöittämisvelvollisuuteen edellyttää kuitenkin, että yhtiöittämättä tapahtuva toiminta on sisältönsä ja mitoituksensa puolesta oikeasuhtaista ottaen huomioon järjestäjän tämän lain mukaiset tehtävät sekä yksityisten eläinlääkäripalvelun tuottajien järjestäjän alueella tarjoamat palvelut (13.6.2024/321).

Järjestäjän on siis varmistettava, että eläinlääkintähuoltolain 8 § palveluita on riittävästi ja kohtuuhintaisesti tarjolla oman alueensa eläimille. Ulkopaikkakuntalaisille on lain mukaan tarjottava vain kiireinen eläinlääkäriapu akuutissa sairastapauksessa. Ulkopaikkakuntalaisille voi

tarjota myös 8 § peruspalveluja ja täydentäviä palveluja, mutta ne on hinnoiteltava markkinaperusteisesti, eli tuotantokustannukset huomioiden.

2. Välttämättömät eläinlääkäripalvelut

Eläinlääkintähuoltolain 283/2023 8 § määrittelee eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden kannalta välttämättömät eläinlääkäripalvelut:

- 1) yleistutkimus ja terveydentilan arviointi eläinten terveyden todentamiseksi;
- 2) kissojen ja koirien tunnistusmerkintä;
- 3) eläinterveyskäynnit, joista säädetään tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 25 artiklassa, sekä elintarviketuotantoa varten pidettävien eläinten pitopaikoissa tehtävät terveydenhuoltokäynnit ja terveydenhuoltosuunnitelmat;
- 4) rokotus;
- 5) loisten häätöön ja ehkäisyyn liittyvät toimenpiteet;
- 6) suun terveydenhuoltoon liittyvät välttämättömät perustoimenpiteet tai, jos se on toimenpiteen laajuus tai vaativuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista, jatkohoitoon lähettäminen;
- 7) sarvien ja sarven aiheiden poistaminen naudoilta ja vuohilta;
- 8) lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset sekä lisääntymisongelmien hoito elintarviketuotantoa varten pidettäville naudoille, sioille, lampaille, vuohille ja poroille;
- 9) kastratio naudalle, sialle, lampaalle, vuohelle, porolle, koiralle ja kissalle sekä sterilisaatio kissalle;
- 10) sairaan eläimen kliininen tutkimus ja hoitotarpeen arviointi, tavanomaisten näytteiden ottaminen ja pikatestaus tai toimittaminen laboratoriotutkimuksiin eläimen sairauden syyn selvittämiseksi sekä tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkotutkimuksiin;
- 11) sairaalle elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettävälle eläimelle tarvittava hoito, jota on mahdollista antaa eläimen pitopaikassa ja johon kuuluu myös nautaeläimen juoksutusmahaleikkaus;
- 12) perustasoinen ensiapuluonteinen hoito, jota tarvitaan muulle kuin 11 kohdassa tarkoitetulle eläimelle, johon kuuluvat ruoansulatuskanavan ja virtsateiden häiriöiden konservatiivinen hoito, tulehdus- ja kiputilojen hoito, sokin hoito, metabolisten häiriöiden hoito, haavojen ompelu, muu vastaava enintään vähäisiä kirurgisia toimenpiteitä sisältävä hoito, tavanomaisimpien pienten kotieläinten luunmurtumien immobilisaatio sekä hoitoon liittyvä välttämätön jatkokäsittely tai lääkehoito ja tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkohoitoon;
- 13) synnytysapu, johon kuuluvat keisarileikkauksista nautojen, lampaiden, vuohien ja kissojen keisarileikkaus;
- 14) eläimen lopetus.

Yksinkertaisesti palvelujen riittävä saatavuus ja kohtuuhintaisuus voidaan varmistaa järjestämällä palvelut itse. Eläinlääkintähuoltolain edellytysten mukaisesti Pohjois-Karjalan maakunnan alueella on tehty palvelutarvekartoitus.

3. Palvelutarvekartoitus Pohjois-Karjalan alueella

Siun sotella praktikkoeläinlääkäreitä 20-22 (HTV 21) sekä kuusi klinikkaeläintenhoitajaa (HTV 5). Valvontaeläinlääkäreitä on viisi (4 HTV) ja yksi hygieenikkoeläinlääkäri. Eläinlääkintäpalvelujen järjestäminen on kuvattu valvontasuunnitelman osassa 21 Kunnallinen suunnitelma eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja ne toteutetaan sen mukaisesti. Asiakaskyselyjen perusteella palveluja arvostetaan ja palvelun saatavuus on koettu pääsääntöisesti hyväksi. Suurin osa suosittelisi Siun soten eläinlääkintäpalveluja tuttavilleen.

Päivystysalueita Pohjois-Karjalassa on tällä hetkellä neljä ja jokaisella alueella päivystys on jaettu viiden eläinlääkärin kesken. Päivystysalueiden jakoa ja määrää on mietitty ja suunniteltu vuosien mittaan useasti, mutta pitkien etäisyyksien ja osittain myös järvien aiheuttamien pitkien välimatkojen vuoksi praktikkoeläinlääkärit eivät ole halunneet päivystysalueiden suurentamista. Potilasturvallisuus saattaisi vaarantua etäisyyksien kasvaessa, samoin työturvallisuus pitkien ajomatkojen vuoksi. Päivystysjärjestelmä olisi myös haavoittuvaisempi, jos päivystysalueita olisi vain kolme. Nyt neljällä alueella päivystys pystytään poikkeuksellisesti hätätapauksessa järjestämään kolmen päivystäjän voimin, mutta kaksi päivystäjää ei enää koko Pohjois-Karjalan maakunnan aluetta voi päivystää. Siten päivystyksen järjestäminen edellyttää vähintään 20 HTV praktikkoeläinlääkäreitä, koska päivystys on jaettava vähintään viidellä eläinlääkärillä jokaisella päivystysalueella, ettei päivystysvuoroja tule liian tiheästi ja työstä liian kuormittavaa. Päivystysalueiden tarkoituksenmukaiseen jakoon palataan säännöllisesti, sillä tilojen määrät muuttuvat toiminta-alueellamme.

Käyntimäärät kunnaneläinlääkärien vastaanotoilla Pohjois-Karjalassa vuonna 2024:

- tuotantoeläimet virka-aikana 5336 (luvussa on virheellisesti mukana myös lääkeluovutuksia tiloille uuden potilasohjelman erilaisen kirjauskäytännön vuoksi)
- tuotantoeläimet päivystyksessä 851
- pieneläimet virka-aikana 21678
- pieneläimet päivystyksessä 2457
- terveydenhuoltokäyntejä 496

Pohjois-Karjalan maakunnan väkiluku oli 162.102 asukasta 31.12.2024. Lemmikkieläinten lukumääräksi saadaan 1/8 asukasta laskennalla 20263 lemmikkiä (valvontasuunnitelmassa lemmikkien lukumääräksi on kirjattu 20318). Nautatiloja on 427, sikatiloja 7, lammas- ja vuohitiloja 44, hevostiloja 560, siipikarjatiloihin 4 (lisäksi kotitarvekasvatus), vesiviljelylaitoksia 4, turkistarhoja 3, tarhatun riistan tarhoja 8 ja mehiläistarhoja 198.

Yksityisiä pieneläinten palveluja tarjoavia yrityksiä Pohjois-Karjalassa on kahdeksan:

- Kivuton avoinna arkin klo 8-18
- Joen eläinlääkäriasema avoinna ma-to klo 8.30-18, pe 9-14
- Jokivet Oy avoinna ma-to klo 9-17, pe 9-15
- Tmi Pikinokka avoinna sopimuksen mukaan
- Tohtori Kontu avoinna ma-pe 10-15 (17)
- Eläinlääkäri Pirkko Rautjoki Ylämylly

- Eläinlääkäri Kirsi Väisänen Outokumpu avoinna ma-pe 8-16
- Eläinlääkäriasema Pielisvet Lieksa avoinna ma-to klo 8-16, pe 8-12

Yksityiset eläinlääkärit eivät tarjoa palveluita virka-ajan ulkopuolella, eli koko maakunnassa ei ole muuta yksityistä palvelua tarjolla iltaisin tai viikonloppuisin.

Kysely alueen yksityisille palveluntarjoajille

Vastauksia saimme seitsemältä kahdeksasta yrityksestä. Näiden yhteenlaskettu eläinlääkäreiden htv on 8,8 ja lisäksi eläintenhoitajia on 10. Kaikki yksityiset tarjoavat vastaanottopalveluja pieneläimistä koirille, kissoille ja kaneille arkisin virka-aikana, kaksi lisäksi muille eksoottisille eläimille ja yksi nautoille. Kolme tarjoaa myös pitopaikoissa kiertävää praktiikkaa. Yksi eläinlääkäri sanoo tarjoavansa palvelua myös arki-iltaisin, mutta muuten palvelua ei virka-ajan ulkopuolella ole tarjolla lainkaan. Akuutteja hätätapauksia yksityiset ottavat vastaan virka-aikana vain, jos heillä on vapaita aikoja ja leikkauspotilaidensa jatkohoidon yksityiset hoitavat joko itse tai ohjaavat julkiseen päivystykseen. Kaikki yksityiset tarjoavat kaikki eläinlääkintähuoltolain 8 § peruspalvelut ja suurin osa tarjoaa lisäpalveluina ainakin sektion, vierasesineoperaatiot, mahalaukun kiertymän operaation, pyometraoperaation, virtsakivioperaation, laparatomian, pieneläinten ultraäänitutkimukset, pieneläinten röntgentutkimukset ja hammastoimenpiteitä. Mikään yksityinen klinikka ei tarjoa silmänpohjantutkimuksia eikä ortopedisiä leikkauksia.

Kysely Siun soten eläinlääkäreille

Siun soten eläinlääkäreille tehdyn kyselyn mukaan kaikki eläinlääkärit haluavat tarjota täydentäviä palveluita ja suurin osa ainakin koirien operaatioista sterilaation, pyometran, sektion ja kasvainten poistot sekä kuvantamispalvelut, lisääntymiseen liittyvät palvelut ja palveluja ulkopaikkakuntalaisille. Palveluvalikoimassa kannattaa huomioida myös joidenkin palvelujen puuttuminen kokonaan yksityisiltä klinikoilta maakunnan alueella.

Siun soten palvelujen tarve

Vastausten perusteella on selvää, että kunnan on järjestettävä peruspalveluita ja lisäksi täydentäviä palveluita virka-aikana ja erityisesti virka-ajan ulkopuolella, jolloin muita palveluita ei ole lainkaan tarjolla. Yksityinen palvelutarjonta täydentää Pohjois-Karjalassa julkista palvelua, mutta yksityistä palvelua ei ole tarjolla riittävästi, jotta kaikki eläimet saisivat tarvitsemansa palvelut kohtuullisessa ajassa.

Palvelujen järjestäminen ostopalveluna yksityisiltä ei Pohjois-Karjalassa onnistu edes virka-aikana, koska yksityistä palvelua ei ole riittävästi tarjolla. Virka-ajan ulkopuolinen päivystys on välttämätöntä ja lakisääteistä järjestää itse, koska mikään yksityinen klinikka ei ole ollut kiinnostunut päivystyksen järjestämisestä ostopalvelusopimuksella. Siun soten on itse järjestettävä sekä peruspalvelut että täydentävät palvelut ja päivystys.

Eläinlääkärien veto- ja pitovoiman vuoksi on tärkeää, että eläinlääkärien työnkuva pysyy mielekkäänä ja he voivat tarjota osaamistaan ja ammattitaitoaan asiakkaille jatkossakin. Potilasturvallisuudenkin vuoksi on tärkeää, että täydentäviä palveluja voidaan tarjota

päivystysaikaan, kun matkaa lähimmälle päivystävälle yksityiselle klinikalle voi tulla satoja kilometrejä. Kuopiossa ja Kouvolassa on lähimmät 24/7 avoinna olevat yksityiset klinikat, jotka voisivat ottaa vastaan potilaita Pohjois-Karjalasta, jos heillä on vapaita aikoja. Osaamisen ylläpitämiseksi eläinlääkärien pitää pystyä tekemään virka-aikana samoja toimenpiteitä, joita heiltä edellytetään päivystyksessä. Lisäksi akuutteja tapauksia eli ns. päivystyspotilaita voi tulla myös virka-aikana, jolloin yksityisillä klinikoilla ei välttämättä ole vapaita aikoja, vaan esimerkiksi koiran keisarinleikkaus pitää pystyä tekemään jollakin Siun soten eläinlääkäriin vastaanotolla.

4. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäripalveluiden palveluvalikoima 1.1.2026 alkaen

Tarjotaan omana tuotantona kaikki 8 § peruspalvelut kohtuuhintaisesti lain määräysten mukaisesti.

Täydentäviä palveluja Pohjois-Karjalan alueella on mahdollista tarjota markkinaperusteisesti hinnoiteltuna silloin, kun ne eivät vaaranna järjestämisvastuuseen kuuluvia palveluita. Täydentävinä palveluina tarjotaan:

Kirurgiaa

- Pienet kirurgiset operaatiot, esim. kasvainten tai muiden uudismuodostumien poisto, häntä- tai varvasamputaatio yms. eri eläinlajeille
- Koiran sterilisaatio
- Koiran pyometra (märkäkohtuoperaatio)
- Koiran keisarinleikkaus
- Kanin kastreatio, sterilisaatio ja muut operaatiot kaneille
- Virtsatiekirurgiaa eri eläinlajeille
- Hevosen kastreatio
- Nisäkasvainoperaatio eri eläinlajeille
- Vatsaontelokirurgiaa eri eläinlajeille, esim. Torsio- tai vierasesineoperaatiot
- Silmäkirurgiaa
- Vaativat hammaspoistot
- Ortopediset operaatiot oman alueen eläimille

Kuvantamispalveluja

- Röntgenkuvausta ja ultraäänitutkimuksia
- Silmänpohjatutkimukset

Hoidon suunnittelu ja seuranta

- Näytteiden ja tulosten perusteella diagnosointi, hoidon suunnittelu ja seuranta

Ontumatutkimukset

- Kliinistä yleistutkimusta laajemmat ja vaativammat tutkimukset, diagnosointi ja hoito
- Sisältäen tarvittaessa kuvantamista

Terveystodistukset

- Esimerkiksi laajemmat todistukset eläimen vakuutusta varten tai ostotarkastukset
- Viralliset polvitutkimukset
- Silmätarkastukset

Lisääntymiseen liittyvät tarkastukset eri eläinlajeille

- Esimerkiksi tammojen ovaridiagnostiikka, tiineystarkastukset eri eläinlajeille, progesteroninäytteet koirilta yms.

Palvelut ulkopaikkakuntalaisille lemmikkieläimille

- Lain mukaan ulkopaikkakuntalaisille pitää tarjota vain akuutti ensiapu, mutta peruspalveluita ja täydentäviä palveluita voidaan tarjota myös ulkopaikkakuntalaisille eläimille markkinaperusteisesti hinnoiteltuna.

Komissiolta saadun ohjeistuksen mukaan kunnallinen järjestämisvastuu tulee asettaa alueellisella SGEI-toimeksiannolla (komission päätös 2012/21/EU).